

Marek Ciara
(Warszawa)

**MATERIAŁY FRANCISZKA d'ABANCOURT
(1815-1892)
(1)**

Franciszek Ksawery d' Abancourt de Franqueville (pseudonim konspiracyjny: Socha) urodził się 28 stycznia 1815 r. w Lesku (do 1931 r. Lisko) w obecnym województwie podkarpackim. Jego ojcem był August, który emigrował z Francji w czasie rewolucji.

Kształcił się w Sanoku, Samborze i Przemyślu. Na uniwersytecie w Wiedniu studiował chemię, matematykę, fizykę i agronomię. Po powrocie z Wiednia zajął się gospodarowaniem w swoim majątku w Łówczy w powiecie cieszanowskim.

W 1852 r. wstąpił do Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. Celem tej zrzeszającej ziemian organizacji było podnoszenie poziomu gospodarowania przez kursy, odczyty i prasę fachową. W 1857 r. Towarzystwo powierzyło mu reorganizację Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach.

W latach 1861-1862 razem z Florianem Ziemiańskim i Franciszkiem Smolką był redaktorem i wydawcą „Dziennika Polskiego” wydawanego we Lwowie. Po opublikowaniu artykułu *Jak rzeczy stoją w Europie* został we wrześniu 1862 r. osadzony w więzieniu w klasztorze pokarmelickim we Lwowie. Uwolniony został w 1863 r. po przedstawieniu poręczenia i wpłaceniu kaucji.

Z ramienia powstańczego Rządu Narodowego w 1863 r. został organizatorem służby pogranicznej w obwodzie żółkiewskim, a następnie na całym pograniczu z województwem lubelskim. Zajmował się zaopatrywaniem oddziałów powstańczych w broń i ekwipunek oraz przeprowadzaniem przez granicę pojedynczych osób i całych oddziałów. W dworze d' Abancourta w Łówczy jego żona Józefa ukrywała rannych powstańców. Jednym z rannych był jego syn, Ksawery, którego po wyleczeniu ojciec sam odwiózł do powstańczego oddziału Marcina Borelowskiego „Lelewela” w Lubelskim. Po powstaniu Franciszek d' Abancourt wyrabiał dla powstańców i uchodźców karty pobytu w Galicji.

Publikował liczne artykuły na tematy polityczne i gospodarcze w czasopiśmie: „Czas” i „Przegląd Powszechny”. Był autorem pracy: *Era konstytucyjna Austro-Węgierskiej Monarchii od 1848-1881*, wydanej w Krakowie w 1881 r. Pisał pod pseudonimami: „Budzimir Socha” i „Strażnik Narodowy”.

W związku małżeńskim z żoną z Józefą de Thullie miał 2 synów Ksawerego i Karola oraz córkę Helenę. Zmarł w Bolechowie 22 kwietnia 1892 r.

Materiały Franciszka Ksawerego d' Abancourt wpłynęły do PAN Archiwum w Warszawie jako darowizna Andrzeja Kuśniewicza w 1958 r. (numer w księdze nabytków 205). W 2020 r. Marek Ciara uporządkował materiały spuścizny i sporządził inwentarz. Objętość zespołu to 0,04 m. b. Materiały spuścizny uporządkowano zgodnie z *Wytycznymi opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*. Spuścizna zawiera materiały z lat 1863-1889.

W 1 jednostce znajduje się oprawny rękopis z 1889 r. zawierający wspomnienia o Karolu d' Abancourt (1811-1849) starszym bracie Franciszka Ksawerego d' Abancourt skazanym na karę śmierci uczestniku powstania węgierskiego, odpisy z notatek i artykułów innych autorów: Henryka Bogdańskiego i Stanisława Niemczynowskiego oraz odpisy 2 wierszy napisanych przez twórcę spuścizny.

W jednostce 2 znajdują się materiały działalności F. d' Abancourta jako organizatora służby pogranicznej Galicji i Królestwa Kongresowego. Są to: rozkazy i pisma wydziałów powstańczego Rządu Narodowego i dowódców powstania oraz notatki twórcy spuścizny z okresu od września do grudnia 1863 r.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę 1. W wyszukiwarce www.szukajwarchiwach.pl zespół ma numer 302/461 /0. Inwentarz liczy 2 jednostki i 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Franciszka d' Abancourt*, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, sygnatura 1

2. d' Abancourt H., *d' Abancourt de Franqueville Franciszek Ksawery*, [w] *Polski Słownik Biograficzny*, tom I, Kraków 1935, s. 2-3
3. d' Abancourt H., *d' Abancourt de Franqueville Karol*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, tom I, Kraków 1935, s. 3
4. Chankowski S., *Rola Franciszka Ksawerego d' Abancourta we wzajemnych kontaktach Lubelszczyzny z Galicją Wschodnią w okresie powstania styczniowego*, „Rocznik Lubelski”, 1963, tom 6, s. 121-126
5. *Helena d' Abancourt de Franqueville*, [w:] <https://wikipedia.org/wiki/>

INWENTARZ

1. *Książka dodatkowa zawierająca notaty o spiskach, o powstaniu 1863 i o losie mego starszego brata Karola i niektóre wiersze*
 Wspomnienia
 1889, rkp. oprawny, j. niem., pol., k. 196, zob. aneks 1
2. Rząd Narodowy i dowódcy w powstaniu styczniowym
 Upoważnienie, nominacja na organizatora służby pogranicznej, instrukcja, rozkaz generała Michała Heydenreicha „Kruka”, korespondencja, notatki
 1863, rkp., l., k. 16

ANEKS 1

- J. 1. *Książka dodatkowa zawierająca notaty o spiskach, o powstaniu 1863 i o losie mego starszego brata Karola i niektóre wiersze*
 Spis przedmiotów w tej księdze spisanych
 1. *Wypisy z broszury Henryka Bogdańskiego w tajnych związkach politycznych od 1832 do 1841*
 2. *Wypisy z broszury: Kufstein więzienie stanu i dola Polaków [w] nim osadzonych*
 3. *Wypisy z dzieła: Ostatnie lata dziejów powszechnych od 1848 do 1875*
 4. *Wypisy z notatek spisanych przez Stanisława Niemczynowskiego*
 5. *Wiersz: Dialog syna z matką*
 6. *Wiersz: Podrzutek bohaterem*
 7. *Wspomnienia o Karolu d' Abancourt*
 8. *Notatki Ksawerego d'Abancourt o związkach politycznych*
 9. *Dalszy ciąg wspomnień o Karolu d'Abancourt*